

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

OBRAZOVANJE U ZATVORU: NAČIN DA SE BUDE SLOBODAN

(Projekat br: 2018-1-RS01-KA104-000304)

IZVEŠTAJ SA MOBILNOSTI: ZAGREB (HRVATSKA)

22.04.2019. – 25.04.2019.

Od 22. aprila do 25.aprila 2019.godine realizovana je druga aktivnost mobilnosti u okviru međunarodnog projekta „Obrazovanje u zatvoru: način da se bude slobodan“, podržanog od strane Erasmus+ Programa Evropske unije. Aktivnost je realizovana u Zagrebu, Hrvatskoj. U aktivnosti mobilnosti je učestvovalo tri predstavnika Društva andragoga Srbije, koji su ujedno i nosioci projekta i pet predstavnika škola za osnovno obrazovanje odraslih iz Srbije, koje pružaju usluge osnovnog obrazovanja odraslih u zatvorima, u Srbiji.

Tela zatvorskog sistema u Hrvatskoj su: 1) kaznionice; 2) zatvori; 3) odgojni zavodi; 4) centri. Kaznionice su analogne našim zatvorskim sistemima i u njima se izvršava kazna zatvora u trajanju dužem od 6 meseci. Prema stepenu sigurnosti i slobodi kretanja, razlikuju se kaznionice: 1) otvorenog tipa; 2) poluotvorenog 3) zatvorenog tipa. U kaznionicama se sprovodi obavezno lečenje od alkohola i droge, kao i psihijatrijsko lečenje. Zatvori u Hrvatskoj su poput naših okružnih zatvora.

U odgojne zavode se upućuju maloletnici i postoje 2 odgojna zavoda.

Postoje i dva centra: 1) Centar za dijagnostiku i 2) Centar za izobrazbu. U Centru za dijagnostiku se obavljuju poslovi medicinske, socijalne, psihološke i kriminološke obrade osuđenih lica, sa ciljem ostvarivanja načela individualizacije kazne i izrade predloga programa izvršavanja kazne zatvora s predlogom određene kaznionice ili zatvora u kojem će osuđeni nastaviti izdržavati kaznu. Centar za izobrazbu obavlja stručne poslove koji se tiču planiranja i sproviđenja temeljne, dopunske i specijalističke obuke službenika kaznenih tela.

Mobilnost je ugovorena sa NVO „RODA: Roditelji u akciji“ koja se primarno bavi roditeljstvom, i koja sprovodi obrazovne programe u zatvorima širom Hrvatske. Predstavnice „Rode“ su nam, sa ciljem da što potpunije upoznamo praksu obrazovanja zatvorenika u Hrvatskoj, organizovala sastanke sa još organizacija civilnog društva: „Skribonauti“, udruga „Terra“, udruga „OAZA“ iz Rijeke, „Udruga za kreativni socijalni rad“ i „Status M“. Takođe, imali smo priliku i da razgovaramo sa predstavnicom Hrvatskog ministarstva pravosuđa.

„RODA: Roditelji u akciji“ nas je upoznala sa strukturom Hrvatskog penološkog sistema, praksom obrazovanja zatvorenika, kao i sa mnogim svojim projektima koje su kao organizacija civilnog društva realizovali. U nastavku izveštaja ćemo izdvojiti neke od konkretnih tema o kojima smo diskutovali, kao i zanimljive informacije iz posete:

- Struktura zatvorskog sistema u Hrvatskoj i struktura zatvorenika po polu i tipu kazne zbog koje su osuđeni. U Hrvatskoj postoje četiri tipa zatvorskih institucija. Svi zatvori su zatvorenog tipa, sa polu-otvorenim i otvorenim odeljenjima. Kaznionica u Lepoglavi je najveći zatvor u kome završavaju počinioci najtežih krivičnih dela. Kaznionica u Požegi je jedini ženski zatvor, poput našeg ženskog zatvora u Požarevcu.
- Kao primer dobre prakse se pokazalo uvođenje probacijske službe kao vid alternativnog oblika kazne. Društveno koristan rad se ne svodi na obavljanje društveno marginalizovanih poslova, već država tesno sarađuje sa organizacijama civilnog društva kako bi osuđenicima pronašla rad koji je povezan sa profesionalnim aspiracijama zatvorenika i koji ima smisla za njihovu resocijalizaciju i profesionalno napredovanje. Poslovi se, takođe, usklađuju sa strukturom ličnosti zatvorenika. Neki od primera poslova koje zatvorenici obavljaju su dizajn i pčelarstvo. Mnogi zavorenici su zamenili svoje kazne za probacijsku službu.
- Nakon isteka zatvorske kazne većina zatvorenika poslove pronalazi u privatnom sektoru. Za rad u državnim službama je neophodna potvrda da nisu bili u zatvoru. Privatnici ne smeju da im traže takvu potvrdu, smeju da im traže samo potvdu da trenutno nisu u procesu, te otuda poslove uglavnom pronalaze u privatnom sektoru.

- Programe obrazovanja zatvorenika sprovode pučka učilišta, koji su poput srpskih radničkih i narodnih univerziteta. S obzirom da su pučka učilišta preživela vlasničku transforaciju od javnih ka privatnim, tržišno su orijentisana. Tržišna orijentisanost diktira područja interesovanja i delovanja isključivo ka onim programima i društvenim kategorijama od kojih tržište profitira, te nemaju mnogo interesa da posvećeno rade sa zatvorenicima. Stoga, država sa svojim institucijama nema zavidno definisan sistem obrazovanja zatvorenika.
- Propuste države uglavnom nadomešćuje civilni sektor, što je slučaj i sa obrazovanjem zatvorenika u Hrvatskoj. Imaju bogatu praksu neformalnog obrazovanja koje nude zatvorenicima, u čemu se „RODA: Roditelji u akciji“ ističu kao jedni od najrelevantnijih i vodećih aktera. Predstavili su nam projekte koje su sproveli i koje imaju u planu. U skladu sa primarnom tematskom orijentacijom organizacije najdominantnije su usmereni na jačanje roditeljske uloge zatvorenika kao medijuma za njihovu resocijalizaciju.
- Civilna organizacija „Skribonauti“ nastoji da svojim projektima motiviše zatvorenike da se upuste u umetnički proces. Organizuju za njih mnoštvo programa neformalnog obrazovanja, mnoštvo radionica koje za cilj imaju razvijanje kreativnosti kod zatvorenika, poput radionica kreativnog pisanja, filma i stripa. Takođe, organizuju i različite kulturne programe za zatvorenike, poput projekcija filmova Hrvatskih režisera sa diskusijom i književnog kluba u ženskoj kaznionici. Projekti koje su nam predstavili su bili veoma motivišući, manim je samo što teme kojima se bave zahtevaju grupe sa manjim brojem zatvorenika (najviše 8), te nisu namenjeni i dostupni svima.
- Udruga „OAZA“ iz Rijeke predstavlja primer dobre prakse saradnje civilnog sektora sa centrima za socijalni rad. Ova udruga je pregovorima sa centrima za socijalni rad osigurala da zatvorenici nakon izlaska iz zatvora mogu da budu prijavljeni na adrese prihvatilišta, što im pravno i administrativno olakšava proces reintegracije. Takođe, izdejstvovali su da osuđenici koji nemaju smeštaj i dom nakon izlaska iz zatvora mogu da dobiju smeštaj u prihvatilištima za beskućnike. U njima mogu da borave 6 meseci nakon izlaska iz zatvora, dok ne pronađu poslove i stalni smeštaj.

- Udruga za kreativni socijalni rad nam je predstavila programe obuka koje organizuje za zaposlene u službama iz različitih institucija i organizacija koje rade sa zatvorenicima (socijalni radnici, zaposleni u službama za probaciju, zaposleni u organizacijama civilnog društva...)
- „Status M“ sprovode programe neformalnog obrazovanja sa zatvorenicima koji su očevi, ili koji će uskoro da postanu očevi. Cilj ovih programa je preispitivanje očinske uloge i njeno jačanje.
- Udruženje „Terra“ realizuje usluge savetovanja, edukacije i psiko – socijalne podrške marginalizovanim grupama, među kojima su zatvorenici.

Tokom poseti „Rodi“, stekli smo uvid u broj (približan broju zatvorenika kod nas) i strukturu zatvorenika u Hrvatskoj. U tipove zatvorskih institucija, njihovoj otvorenosti/zatvorenosti i mogućnostima zatvorenika unutar njih. Zatim smo se bavili obrazovanjem zatvorenika. Ono što je napravilo veliku distinkciju između domaćina i nas koji smo došli u posetu jeste što su naši predstavnici iz prakse pružali osnovno obrazovanje odraslim u zatvoru, dok njihovi predstavnici prakse dolaze iz sfere neformalnog obrazovanja. Po statistici Republike Hrvatske, u zatvorima nema nepismenih zbog čega nema potrebe za ovakvom vrstom obrazovanja o kojoj smo mi pričali. Ovakva situacija, kao i globalni društveni sistem, omogućio je u Hrvatskoj mnogo veći upliv nevladinih organizacija i privatnog sektora od državnog. Dok u Srbiji glavne pružaoce obrazovnih usluga predstavljaju osnovne / srednje škole (državne institucije), u Hrvatskoj su to privatne škole iz neformalnog sektora ili projekti koji sprovode nevladine organizacije. Samim tim, jasno je da je neretko obrazovanje koje se pruža zatvorenicima skupo jer njegovu cenu diktira tržište. Nadovezujući se na spomenute razlike, predstavnici svih organizacija iz Hrvatske su nam preneli načine na koje je „nedržavni“ sektor dospeo do zatvorskog konteksta, dok su naši predstavnici preneli svoja znanja i iskustva kako je država o(p)stala kao važan akter.

Drugi veliki deo predstavljal je pravna regulativa koja definiše život zatvorenika kao usklađivanje zakona Republike Hrvatske sa međunarodnim zakonima i zakonima Evropske unije. Istakli bismo da se u Hrvatskoj u mnogo većoj meri koriste alternativne kaznene mere. Dakle, nisu svi zatvorenici u zatvoru, već mogu i od kuće da izvršavaju svoje kazne. Takođe, postoji mogućnost

da se iz zatvora svakodnevno odlazi na posao ukoliko poslodavac na to pristane. Za razliku od Srbije, u Hrvatskoj se pruža mnogo veći opseg poslova koje zatvorenici mogu da obavljaju dok su u zatvoru, što im omogućava da steknu nova znanja, veštine kao i zaposlenje nakon izvršenja kazne.

Međutim, ono što je posebno važno, a nadopunjuje već pomenutu priču jesu programi koje organizuju nevladine organizacije u Hrvatskoj, a tiču se omogućavanja, a zatim i održavanja porodice na okupu. Naime, veliki broj projekata je usmeren na uspostavljanja kontakta između zatvorenika/zatvorenica sa ostatkom porodice. I sama istraživanja iz penologije ističu važnost porodice za podsticanje osuđene osobe da promeni svoj način ponašanja koji je doveo do zatvora. Uvođenje sve većeg broja alternativnih kaznenih mera, i sve veći broj poslova koji postoje na raspolaganju, doprinose porodičnoj koheziji.